

ROWAN WILLIAMS

John Wesley

S mégis ez a titok: Istent nem szeretem. Soha nem szerettem... Tehát a szó keresztény értelmében soha nem hittem. Ezért csupán tisztességes pogány vagyok..., s mégis, eszköznek lenni így Isten kezében! Úgy be vagyok kerítve, hogy se előre, se hátra nem léphetek! ... Vitetem az úton, nem tudom, miként, úgyhogy egy helyben meg nem állhatok. Azt akarom, hogy az egész világ jusson el – nem tudom, mire. Szó sincs róla, hogy bármiféle félelem űzne erre. A szeretetnél több félelem nincsen bennem.

Így írt John Wesley fivérének, Charlesnak 1766-ban: igencsak különös szavak ezek egy olyan embertől, akit oly gyakran vádoltak felelőtlen érzelgősséggel; avval, hogy tapicskolt a bűntudat és megbocsátás egyéni aggodalmaiban, s hogy műveletlen és erre hajlamos szívű hallgatóságában egészségtelen rajongást szított. (A 19. században még mindig lehetséges volt, hogy Cornwallban egy anglikán parókus ama körülményt, hogy falujában többségében törvénytelen gyermekek születtek, metodista hatásnak tudja be, hiszen a metodisták a tudatlan vidéki leányokat arra buzdították, hogy adják át magukat érzelmeiknek.) Ezek azon-

Dr. Rowan Williams walesi születésű anglikán püspök, költő, teológus. Oxfordban és Cambridge-ben tanított, majd 1991-től Monmouth püspöke, 2002 és 2012 decembere között Canterbury érseke, egész Anglia, valamint az Anglikán Kommunió primása volt. Jelenleg a cambridge-i Magdelene College vezetője (Master). Magyarul elérhető könyve: Rowan Williams: *A hit szerepe a mai világban*, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2014. Az itt olvasható prédikáció angol szövegét lásd Rowan Williams: *A Ray of Darkness. Sermons and Reflections*, Cowley Publications, Lanham – Plymouth, 1995, 175–179. A fordítás *dólt betűvel* kiemelt részei az eredetit követik. A magyarázó jegyzetek a magyar változat megértését kívánják segíteni. (A ford.)

ban megindító s kijózanító szavak, talán a legszebb megfogalmazása angol nyelvünkön a hit általi megigazulásnak. Ugyanezen levélben Wesley így folytatta: „Ó, hangsúlyozd mindig az *egyedül a hit* által elérhető teljes megváltást! Következésképpen *mostanra* kell várnunk!” Ez nem olcsó érzelgősségre való fölszólítás, hanem védőbeszéd az Istenbe vetett teljes bizalom hirdetése mellett – a hidegség, boldogtalanság, zavarodottság, unalom közepette. Mindez nem számít: ezek ellenére dönthetsz úgy, hogy Isten kezébe helyezed magadat, hogy eszközként alkalmazzon vagy félretegyen saját maga számára, amint a Szövetségmegújító Istentisztelet csodálatos imája mondja.¹

Jó okkal volt John Wesley tisztában evvel. Életének története – nemcsak az őt udvariasan megvető anglikán kortársai, hanem – sokak szemében mutatták zűrzavar és oktalanság, helytelenek bizonyult kezdetek, katasztrofálisan elhibázott döntések, rossz irányba vett fordulatok képét. A kétségbeesetten aggályos ifjú oxfordi tanár, aki hosszúra növesztette haját, nehogy parókáját különbségnek találják. S aki követőinek erőteljes, őt csodáló csoportját imádságra és jócselekedetekre buzdította. A törekvő hit-hirdető Georgiában, aki megalázóan szörnyű szerelmi kalandba keveredett, s teljességgel képtelen volt arra, hogy elválassa lelkipásztori kötelességeit személyes szükségleteitől. S aki gyülekezete nagyobb részét megsértve, nyomorúságosan tért vissza Angliába. Az új megtérő, akit végre megérintett annak jó híre, hogy Isten *adja meg* azt, amit mi sohasem fogunk kiérdemelni. S ugyanez a megtérő, aki aztán oly szigorú s nagyképűen gögös leveleket írt korábbi vezetőjének és tanárának, amelyekért valószínűleg élete végéig pirulnia kellett. Majd megint a hithirdető, aki (mint mondták) veszélyeztetve papságának méltóságát a nyílt utcákon és földeken hirdette az ígét kora reggel a dologra induló kétkezi munkásoknak, gúnyt és testi erőszakot vonva evvel magára. Az öregedő és magányos lelkipásztor, aki végzetes házasságra lépett egy eléggé Hogarth ecsetére méltó özvegygel, aki aztán megfenyegette Wesleyt, kiabált, gúnyosan beszélt vele, s a férfit annak saját barátai előtt ütötte meg.² A zaklatásoknak kitett szerező, aki minden alkalommal csalódott egyházában, s aki kétségbeesésében úgy döntött: saját kezűleg szentel „püspököt” a nagy amerikai munka elősegítésére, s evvel aztán egyszer s mindenkorra végett vetett az angol hierarchiával való együttműködése reményének.

- 1 Angolul *Covenant Service* – az amerikai metodistáknál *Covenant Renewal Service* –, hazai használatban *Szövetségmegújító Istentisztelet*. E kiemelt liturgiát a magyar metodista gyülekezetekben az év első (vasár)napján tartják, szövege énekeskönyvükben megtalálható. Köszönöm a Magyarországi Metodista Egyháznak e kifejezés fordításában és magyarázatában nyújtott szíves segítségét. John Wesleyről, a metodizmus történeti kialakulásáról, valamint annak tanításáról, illetve egyházszervezetéről lásd honlapjukat: <http://metodista.hu/metodist.php?l=hu> (Utolsó letöltés: 2017. február 20.)
- 2 William Hogarth (1697–1764) szatirikus rézmetsző, festő és grafikus, az újkori karikatúristák angliai előfutára.

„S mégis, eszköznek lenni így Isten kezében!” Ez a rendes, ideges emberke, elhamarkodott ítéleteivel, embertársaiba vetett bizalmával, melyet vég nélkül elárultak; szenvedélyes és zavart nemiségével. Azt lehet mondani róla, hogy ő a 18. századi Anglikán Egyház szülte legnagyobb szent, Jézus Krisztus legnagyobb tanúja – épp ott, ahol a legkevésbé sem számítanánk arra, hogy Krisztus bolondjával találkozunk. Jogosan hasonlították őt a nagy szerzetesi megújítókhoz: Bernáthoz, Ferenchez, Ignáchoz. S eme körülmény paradox módon kulcsot ad nekünk Wesley megértéséhez. Oly könnyű volna azt mondani, hogy egy katolikus kultúrában John Wesley monasztikus szerzetes vagy barát vagy jezsuita lett volna, s ily módon életének zűrzavarait és megaláztatásait megspórolta volna. Hibás ítéletét alávetette volna egy gyóntatónak, kaotikus lelkesedését az engedelmesség terelte volna mederbe, a magányos életre szóló hivatását illető bizonytalankodásainak egyszer s mindenkorra véget vetett volna egy fogadalom. Akkor azonban mennyivel kevésbé szólítana meg bennünket! Minket, akik (katolikusként vagy protestánsként) olyan helyzetben élünk, amelyben a jámborság hagyományos gyakorlatai nem könnyen hozzáférhetők; ahol – egyesek véleménye szerint – még a szerzetesi élet is aligha élhető némi tudatavar vagy éppenséggel a hiteltelenség érzése nélkül. Más körülmények között Wesley tudta volna, mi a teendő, hogyan legyen jó: követendő mintákat kapott volna. A valóságban azonban nem volt kívülről érkező biztosítéka. Azt, ami ismert volt számára a lelkeségi hagyományból, merészen (vagy oktanul) megemésztette, s megkísérelte új formába önteni – nemcsak saját maga, hanem saját hazája és évszázada félig írástudatlan szövmunkásai és bányászai számára. Tisztában volt avval, hogy bolond, hogy élete el van rontva; mindezt félretette a sürgető kényszer miatt, hogy azt hirdesse, amit maga is csak saját bolondságában érthetett meg – hogy Istenben kell bízunk. „A legjobb az, hogy Isten velünk van” – mondta, mikor meghalt. E biztosítékkal engedhettem meg magának, hogy kísérletezzék, hogy egyik kockázatot a másik után vállalja, hogy szerencsétlenségbe sétáljon bele. „Azt akarom, hogy az egész világ jusson el – nem tudom, mire.”

Két évszázaddal korábban Luther Márton észrevette a katolikus lelkiség fegyelmi mintáinak mélyén rejlő nagy kísértést – ama tévhitet, hogy ezek megfelelő betartása által rendet teremthetünk lelkünkben, kiépíthetjük önazonosságunkat. Wesley Luthernél kevésbé volt hajlamos arra, hogy iszonyában egyszerűen elvesse mindezen gyakorlatokat, számunkra azonban arról tanúskodik, hogy ha egyszer megláttad e kísértést, attól kezdve nincs biztos hely számodra. A kolostor rendje, a vallásosság jól betanult gyakorlatai, ezek nem folytathatók anélkül, hogy ne lennénk bizonyos iróniával tudatában annak, miként lehetnek ezek a kegyelem elkerülésének eszközei. Wesley nem reméli, hogy rendet teremt lelkében, hogy következetes önazonosságot épít föl Isten színe előtt. Élete, önazonossága Isten kezében van,

elrejtve Krisztussal. Pillanatról pillanatra csak az abba vetett bizalom tartja őt egyben, hogy ezt az „egész mivolt”-ot Isten őrzi és alakítja. A hibák, a megalázó tévedések és a rossz fordulatok mind ott vannak, Isten által beleszóve a kegyelem művébe, az ő győzelmes irgalmát jelezve e világban.

Így szólít meg minket Wesley; váratlan módon ő igencsak modern alak. Azért kísért bennünk a nosztalgia egy olyan kor után, amikor keresztény (katolikus vagy protestáns) szabályok és gyakorlatok világosan rajzolták ki az erkölcsi és lelki élet térképét, mert közülünk kevesen tapasztalják meg azt *most* avval a fajta régi világossággal. Nyugtalankodunk – egyénileg vagy egyházként –, nehogy a kísérletezés kockázatába essünk: a közösség vagy a szolgálat új fajtáiba, a közéletben való elköteleződés új módjaiba. Érthető módon félünk attól, hogy *elveszítünk* valamit – (például) ha megengedjük elvált férfiak vagy nők fölszentelését az egyházi szolgálatra; félünk attól, hogy nem fogjuk jól érteni Isten akaratát a házassági hűség szent volta iránt. Ugyanakkor egyénileg zavarban lehetünk, szembesülve nővérünk házasságának végével, vagy fiúnkkal, aki az üres formalizmustól félve halogatja feleségül venni partnerét. Azt szeretnénk, hogy világosabbak legyenek a szabályok és szerepek; azonban, úgy látszik, nem azok. Akárhogy is: ebben az értelemben mindannyian Luther utániak vagyunk!

Wesley örömhíre az, hogy *először* Istenben kell bízunk, s nem kell kitalálnunk magunkat, mintha félreérthetetlen jellemű szereplőknek kellene lennünk egy színdarabban: Isten előtti önazonosságunk Istentől fog jönni, olyan mértékben, amennyiben egyszerűen vele *megyünk tovább*, türelmesen megnyitva magunkat az ő hozzánk való türelmének, és türelmesen kitartva egymással kockázatos és zavaros életünkben. Nem küzdelem, fegyelem és döntés nélküli kereszténység ez. Nehéz fönntartani e nyitottságot, kitartani a bizalom eme magatartásában – ehhez szükségünk van jól begyakorolt magatartásformákra, Istenre való csendes odafigyelésre, az evangéliumok Krisztusa előtti megállásra, az egyház dicséretéhez való csatlakozásra. Meg kell tanulnunk a valódi bűnbánatot és őszinteséget. Meg kell tanulnunk elfogadni valós hibáinkat, s azt, hogy többé már se ne bénítsanak meg bennünket, se ne szégyelljük őket annyira, hogy féljünk saját magunktól és saját belátásainktól s választásainktól. „A legjobb az, hogy Isten velünk van.” Túl e botladozáson és zűrzavaron; túl a kínos újításokon, amelyek helyességét vagy helytelenségét egyszerűen még nem tudjuk; túl a kockázatos ítéleten, amely gyarló vagy lusta felfogóképességre alapozódik – túl ezen, Isten keze még mindig jövőt tartogat számunkra. Istennek hála egy olyan szentért, akinek olyan életet kellett élnie, amely olyannyira zavarba ejtő módon túllépett a keresztény életszentséget hagyományosan kijelölő szabályokon! Istennek hála még a 18. századi Anglikán Egyházért is, amely olyannyira tanácstalan volt afelől, vajon miként kezeljen egy felelőtlenül Istenhez ragaszkodó férfit,

hogy vándorlásra és fölfedező utakra űzte őt, oktalanságba és baklövésekbe hajtotta, és szabad és teljes kegyelemről szóló rendíthetetlen tanúságtételre.

Wesley igencsak mozgalmas élete révén úgy jelenik meg előttünk, mint Márta a ma reggeli újszövetségi olvasmányban (Lk 10,38–11,13).³ Mária, az együgyű, idejét fecserlő nővér, aki váratlan dolgot tesz (egy tisztességes háztartásban a nők nem ültek le s nem hallgatták a rabbikat), valójában több prototípusnál: nem elismerést akart kiváltani vagy egy jó és szokásos földadatot végrehajtani, hanem magába akarta inni Krisztus szerető jelenlétét, ővele akart lenni, aki úgy döntött, hogy velünk legyen. Mária saját önazonosságát csak e jelenlétben, e szeretetben akarta megtalálni.

Viszont Wesley történetének egy másik pontjáról szintén hallható Betánia visszhangja, s ez az anekdota alkalmas arra, hogy vele fejezzük be e beszédet. Mária megkente Jézust „temetésére” – e történet maga is visszhangozza Lukács 7. fejezetéből Jézus fejének a bűnös asszony általi megkenését. Azt olvassuk, hogy egyszer, amikor Wesley épp egy város elhagyott sarkában prédikált, egy részeg tántorgott oda hozzá avval a szándékkal, hogy hátráltassa és kigúnyolja őt. Ez a részeg aztán sírásra fakadt, s elkezdte simogatni az öregember ősz haját. „Milyen puha – dadogta –, milyen puha!” Egy teljes sebezhetőség valamifajta érzékelése tört utat magának az Isten tudja milyen mély nyomorúságon és önutálaton. Csak krisztusinak nevezhetjük e sebezhetőséget. Ezért dicsérjük ma Istent, amikor Wesleyre és fivérére emlékezünk: annak az embernek sebezhetőségéért, akinek élete oly kaotikus volt; aki szinte azt mondhatta, hogy nem tudja, mit jelent Istent szeretni. „S mégis, eszköznek lenni így Isten kezében! ... Egy helyben meg nem állhatok. Azt akarom, hogy az egész világ jusson el – nem tudom, mire.”

(Bakos Gergely fordítása)

3 Az Anglikán Egyházban – az ún. *Revised Common Lectionary* szerint, amelyet az Anglikán Kommunióhoz tartozó *Episcopal Church* is követ – Lukács evangéliumát az ún. C liturgikus évben olvassák. (Ez legközelebb 2018 Adventjében kezdődik újra.) Lk 10,38–42 a július 20-hoz legközelebb eső vasárnapon, Lk 11,1–13 pedig a július 27-hez legközelebbi vasárnapon hangzik el. (A Római Katolikus olvasmányrend lényegében megegyezik ezzel, a megfelelő napok: évközi 16, illetve évközi 17. vasárnap.) Köszönöm Hanns Engelhardt barátomnak, a karlsruhei Szent Kolumbán Misszió lelkesének e pont tisztázásában nyújtott segítségét.